

การพัฒนาเด็กปฐมวัยตามหลักภาวะนา 4

ยุพาพรรณ ชูชาติ
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช
อีเมล : yupapan2520@gmail.com

สันติ อุณจะนำ
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช
อีเมล : yupapan2520@gmail.com

พระครูสิริธรรมาภีรัต
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช
อีเมล : yupapan2520@gmail.com

พระมหาประทีน เขมจารี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช
อีเมล : yupapan2520@gmail.com

ทิพมาศ เสวตวรโชติ
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช
อีเมล : yupapan2520@gmail.com

เกศริน มนูญผล
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช
อีเมล : yupapan2520@gmail.com

Received : May 5, 2021 Revised : June 20 , 2021

Accepted : June 29, 2021

บทคัดย่อ

การพัฒนาเด็กปฐมวัยตามหลักภาวะนา 4 อันประกอบด้วย กายภาวะนา คีลภาวะนา จิตภาวะนา และ ปัญญาภาวะนา เป็นการพัฒนารอบด้าน เป็นการฝึก การปลูกฝัง การบ่มเพาะ ให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการที่ดี ครบทุกด้าน คือ ให้ร่างกายมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงตามวัยมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพพื้นฐาน ก็คือ ปัจจัย 4 อย่างถูกต้อง และสามารถใช้อารมณ์ ควบคุมอารมณ์ได้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ สามารถทำกิจวัตร ประจำวันได้ด้วยตนเอง อยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ มีความคิดรวบยอด แก้ไข ปัญหาได้ตามวัย เพื่อให้เด็กปฐมวัยเกิดประสบการณ์ ทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และพัฒนา ตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ พ่อแม่ ผู้ปกครอง รวมถึงผู้ดูแลเด็ก ต้องเป็นต้นแบบในการเรียนรู้และส่งเสริม ประสบการณ์ให้กับเด็ก

คำสำคัญ: การพัฒนาเด็กปฐมวัย, ภาวะนา 4

Early childhood development according to Bhāvanā 4

Yupapan Chuchat

Mahamakut Buddhist University Srithammasokrat College,Thailand

Email : yupapan2520@gmail.com

Santi Aunjanam

Mahamakut Buddhist University Srithammasokrat College,Thailand

Email : yupapan2520@gmail.com

Phrakrusiridhammapirat

Mahamakut Buddhist University Srithammasokrat College,Thailand

Email : yupapan2520@gmail.com

Phramahapratin Kemmajaree

Mahamakut Buddhist University Srithammasokrat College,Thailand

Email : yupapan2520@gmail.com

Tippamas Sawetvorachot

Mahamakut Buddhist University Srithammasokrat College,Thailand

Email : yupapan2520@gmail.com

Kesarin Manoopol

Mahamakut Buddhist University Srithammasokrat College,Thailand

Abstract

Early childhood development according to the principle of Prayer Fours which consists of the body prayer, canon prayer, mind prayer and the wisdom prayer. These are fully integrated development by practice, cultivate and incubation to young children in all aspects. Which mean keeping strong body and healthy by the age and based on basic physical environment which is exactly by Four Requisites. Young children can use emotions and able to control emotions suitable for various situations, able to do daily activities on their own, to live happily with society, have a good attitude towards learning, have a concept, solve problems according to age for building the experiences and have the basic skills to be able to learn continuously throughout their lives and develop oneself with potential. Parents including child carers must be a role model for learning and promoting experiences for young children.

Key words: Early childhood development, Bhavana 4

บทนำ

การพัฒนามนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องเริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิ โดยเฉพาะช่วงปฐมวัยคือ ตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปีบริบูรณ์ อย่างเป็นองค์รวม บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการตามวัยของเด็กแต่ละคนให้เต็มศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคนเพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้กับเด็ก พัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ (หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ,2560) ช่วงปฐมวัย จึงถือเป็นช่วงวัยแห่งการเจริญเติบโตที่สำคัญที่สุด เป็นรากฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน และเป็นช่วงวัยที่พัฒนาการด้านสมองและการเรียนรู้เป็นไปอย่างรวดเร็วที่สุดในชีวิต หากเด็กไม่ได้รับการเลี้ยงดูและพัฒนาอย่างถูกต้องเหมาะสมเมื่อพ้นวัยนี้ไปแล้ว โอกาสทองของการพัฒนาก็จะไม่หวนกลับมาอีก

พัฒนาการทุกๆ ด้าน ทั้งด้านทางร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา สามารถเจริญเติบโตและพัฒนาได้มากที่สุดในช่วงดังกล่าว อันจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญต่อการพัฒนาในช่วงวัยอื่นๆ ของชีวิตต่อไป อีกทั้งยังเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนและป้องกันปัญหาทางสังคมในระยะยาวอีกด้วย โดยเน้นให้ครอบครัวเป็นแกนหลักในการพัฒนาเด็ก ให้ชุมชน และสังคมมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการพัฒนาและเลี้ยงดูเด็กทุกขั้นตอน การพัฒนาเด็กปฐมวัยเป็นการเรียนรู้ที่มีได้มุ่งเน้นการทำงาน แต่มุ่งถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น ในทางพระพุทธศาสนามีหลักการพัฒนาศรัพยากรมนุษย์ คือ หลักภาวนา (พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) หมายถึง การเจริญ ทำให้เป็น ให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนา มีอยู่ 4 ประการ คือ ภาวนา คือ การพัฒนากาย การ ฝึกอบรมกาย ให้รู้จักปฏิบัติต่ออินทรีย์ทั้งห้าในทางที่เป็นคุณ และพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ทางกายภาพ ศิลภาวนา คือ การพัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้ด้วยดีเกื้อกูลแก่กัน จิตตภาวนา คือ การพัฒนาจิตใจ การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย ปัญญาภาวนา คือ การพัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้ เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลส และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

ดังนั้นผู้เขียนจึงได้นำหลักภาวนา 4 นี้มาใช้ในการพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กได้พัฒนาครอบคลุมทุกด้าน อย่างเต็มตามศักยภาพ สามารถเจริญเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ เป็นศรัพยากรที่มีคุณค่า เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

ความหมายและความสำคัญของเด็กปฐมวัย

พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562 ได้ให้ความหมายของเด็กปฐมวัยว่า เป็นเด็กซึ่งมีอายุต่ำกว่าหกปีบริบูรณ์ และให้หมายความรวมถึงเด็กซึ่งต้องได้รับการพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษาในระดับประถมศึกษา เด็กปฐมวัย เป็นช่วงวัยที่มีความก้าวหน้าทางพัฒนาการทุกด้าน และเป็นไปอย่างรวดเร็ว ถ้าเด็กได้รับการพัฒนาที่ดี และเป็นไปอย่างถูกต้องตามหลักการจะส่งผลต่อ บุคลิกภาพของเด็กในวัยผู้ใหญ่ต่อไป (ราชกิจจานุเบกษา, 2562)

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 กล่าวถึง การจัดการศึกษาปฐมวัย ต้องพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึงหกปี ให้มีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและ สติปัญญา ที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถ และความแตกต่างระหว่างบุคคล เป็นการเตรียม ความพร้อมที่จะเรียนรู้และสร้างรากฐานของชีวิต เพื่อพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ อีกทั้งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545) และแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2553) มาตรา 18 (1) ยังได้กำหนดให้ การจัดการศึกษาปฐมวัย จัดในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ของสถานศาสนา ศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของเด็กพิการและเด็กซึ่งมีความต้องการ พิเศษหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เรียกชื่ออย่างอื่น และมาตรา 13 (1) ให้บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง มีสิทธิได้รับ สิทธิประโยชน์ในการสนับสนุนจากรัฐ ให้มีความรู้ความสามารถ ในการอบรมเลี้ยงดู และการให้การศึกษากับบุตร หรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

ทั้งนี้ในแผนการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2560-2579 ยุทธศาสตร์ที่ 3 ระบุไว้ว่า การพัฒนา ศักยภาพคนทุกช่วงวัยและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ เป้าหมายข้อ 3.3 สถานศึกษาทุกระดับการศึกษาสามารถจัดกิจกรรม/กระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรอย่างมีคุณภาพและมาตรฐาน มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น ศูนย์เด็กเล็ก/ สถานศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้คุณภาพและมาตรฐานเพิ่มขึ้น สถานศึกษา/สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับ หลักสูตรปฐมวัย และสมรรถนะของเด็กที่เชื่อมโยงกับมาตรฐานคุณภาพเด็กปฐมวัยของอาเซียน เพิ่มขึ้น โดยแนวทางการพัฒนาส่งเสริมให้เด็กเล็ก (0-2 ปี) ได้รับการดูแลและพัฒนาที่สมวัยรอบด้านอย่างมีคุณภาพและต่อเนื่อง มีการปรับระบบการบริหารจัดการการดูแลและพัฒนาเด็กเล็ก (0-2 ปี) และการศึกษาปฐมวัย (3-5 ปี) ให้มีคุณภาพและมาตรฐาน รวมทั้งพัฒนาหลักสูตร และคู่มือการเตรียมความพร้อมพ่อแม่ การเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กเล็กให้มีพัฒนาการตามวัย และพัฒนาหลักสูตรการศึกษาระดับปฐมวัย สมรรถนะเด็กปฐมวัยที่สอดคล้องกับมาตรฐานอาเซียน และระดับสากลเพื่อการพัฒนาคุณภาพและพัฒนารอบด้านสมวัยของเด็กปฐมวัย (จินดา น้าเจริญ, 2562)

จากข้อความข้างต้น เด็กปฐมวัยจึง หมายถึง เด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิด – 6 ปีบริบูรณ์ ซึ่งเด็กวัยนี้เป็นช่วงที่สำคัญที่สุดของชีวิต เพราะเป็นช่วงที่พัฒนาการด้านต่างๆ ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตลอดจนสมอง จะเจริญเติบโตและพัฒนาอย่างรวดเร็วมาก เด็กจะเรียนรู้ได้โดยผ่านการเล่น การลงมือกระทำ และการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า

ความสำคัญของการพัฒนาเด็กปฐมวัย

การเข้าใจวิถีชีวิตในวัยเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงอายุ 6 ปี ว่าเป็นระยะเริ่มต้นของชีวิตที่ละเอียดอ่อนและมีการเปลี่ยนแปลงต่างๆ หลายด้านเกิดขึ้นพร้อมๆ กันอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นช่วงเวลาสำคัญที่สุดของการสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตและจิตใจเด็ก จะส่งผลประสบการณ์การเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวจากผู้เลี้ยงดู และสภาวะแวดล้อมในชีวิตประจำวัน เป็นพื้นฐานการเรียนรู้ พัฒนาการที่เกิดขึ้นกับบุคคลแต่ละคนจะต่างกันตามอิทธิพลของพันธุกรรม และประสบการณ์ที่ได้รับ ซึ่งลักษณะของพัฒนาการจะเป็นไปตามกฎเกณฑ์พัฒนาการ คือ

1) พัฒนาการเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกัน พัฒนาการจะเกิดต่อเนื่องกันไปตั้งแต่ จุดเริ่มต้นของชีวิตไปจนถึงวัยชรา โดยในแต่ละช่วงจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เช่น การพัฒนาอวัยวะ ต่าง ๆ ของเด็กทารกในครรภ์มารดา ซึ่งจะเริ่มมีการสร้างอวัยวะต่างๆ ขึ้นอย่างต่อเนื่อง และไม่มีการหยุดยั้ง จากหลักของพัฒนาการนี้ทำให้นักจิตวิทยาพัฒนาการส่วนใหญ่มีความเชื่อต่อไป อีกว่าถ้าพัฒนาการระยะหนึ่งระยะใดบกพร่องจะส่งผลกระทบต่อพัฒนาการในระยะต่อๆ มาด้วย ซึ่งจะทำให้เกิดพัฒนาการที่เป็นปัญหา เช่น การขาดสารอาหารของเด็กทารกมีผลต่อ พัฒนาการทางด้านสติปัญญาของเด็กทารกคนนั้นเมื่อเติบโตขึ้น

2) การพัฒนาจะมีทิศทางของพัฒนาการที่แน่นอน พัฒนาการจะดำเนินตามแนวจากส่วนบนสู่ส่วนล่าง และจากส่วนกลางออกไปสู่ส่วนข้าง ดังนี้ (1) มนุษย์จะเริ่มจากส่วนบนลงมาส่วนล่าง ซึ่งจะสังเกตได้ว่าเด็กทารกจะพัฒนาอวัยวะ ส่วนบน เช่น อวัยวะบริเวณหน้า เช่น ตา ปาก ก่อนแล้วค่อยๆ พัฒนาอวัยวะตามลำตัว เช่น แขน แล้วจึงพัฒนาการลงมาถึงส่วนขา (2) พัฒนาการเริ่มจากแกนกลางของลำตัว ไปสู่อวัยวะส่วนข้างที่ไกลออกไป (Proximo distal direction) โดยพัฒนาการจะเริ่มจากแกนกลางตัว เช่น เด็กสามารถเคลื่อนลำตัวทั้งลำตัวก่อน จึงใช้แขนในการหยิบจับสิ่งของ และค่อยๆ พัฒนาการใช้มือและการใช้นิ้วมือตามลำตัว

3) พัฒนาการของมนุษย์จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างมีแบบแผนและเป็นขั้นตอน ไม่มีการข้ามขั้น เช่น ลักษณะพัฒนาการของเด็กทารก จะเริ่มจากการชันคอ การคว่ำ คืบ คลาน นั่ง ยืน เดิน และวิ่ง ซึ่งแสดงว่าการเปลี่ยนแปลงนี้มิได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แต่เป็นไปอย่างมีลำดับขั้น

4) พัฒนาการของเด็กแต่ละคนจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับองค์ประกอบใหญ่ๆ 2 ชนิด คือ พันธุกรรมและสภาพแวดล้อม ซึ่งองค์ประกอบทั้งสองทำให้พบว่าในเด็กบางคนมีการ เจริญเติบโตเร็ว บางคนเติบโตช้า หรือพฤติกรรมบางอย่างอาจปรากฏเร็วในเด็กคนหนึ่งแต่ปรากฏช้าในเด็กอีกคนหนึ่ง เช่น พฤติกรรมของการพูดซึ่งจะพบ

ได้ว่าเด็กบางคนสามารถพูดเปล่งเสียงอย่างถูกต้องได้เร็ว แต่บางคนพูดได้ช้า พัฒนาการของเด็กแต่ละคนจะมีอัตราพัฒนาการที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับพันธุกรรมที่ติดมากับเด็กคนนั้นและสภาพแวดล้อมรอบๆ ตัวเด็ก

5) ความก้าวหน้าของพัฒนาการ คือ ความสามารถในการแยกแยะความสามารถต่างๆ ของอินทรีย์ (Differentiation) โดยมีกระบวนการพัฒนาการจะเริ่มจากส่วนใหญ่ไปสู่ส่วนย่อย หรือจากพฤติกรรมทั่วๆ ไป ไปสู่พฤติกรรมที่เฉพาะเจาะจงนั้นคือ เด็กทารกจะมีการเคลื่อนไหวทั้งตัว ก่อนส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย และเมื่อเด็กทารกมีพัฒนาการที่ก้าวหน้ามากขึ้น ทารกจะใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกายได้มากขึ้นและมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น เช่น สามารถใช้แขนมือหรือขาได้ดี พัฒนาการจะเริ่มจากส่วนใหญ่ไปหาส่วนย่อย พฤติกรรมก็เช่นกัน จะเริ่มจากพฤติกรรมกว้างๆ โดยทั่วไป ไปสู่พฤติกรรมที่เฉพาะเจาะจง เช่น พฤติกรรมการตอบสนองต่อใบหน้าของคนทุกคนเหมือนกัน เนื่องจากยังไม่สามารถแยกใบหน้ามนุษย์ได้เช่น ทักทายยิ้มด้วย แต่เมื่อทารกอายุเกิน 6-8 เดือนขึ้นไป ทารกจะเริ่มมีพฤติกรรมตอบสนองเฉพาะเจาะจงลงไป เช่น การตอบสนองเฉพาะ ใบหน้าของผู้คุ้นเคย เป็นต้น

6) พัฒนาการจะมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งจะสามารถทำนายพัฒนาการของเด็กได้ ถ้าพัฒนาการด้านใดด้านหนึ่งบกพร่องจะนำไปสู่ความบกพร่องในด้านอื่นๆ ด้วย เช่น ถ้าหากพัฒนาการ ด้านร่างกายไม่เต็มที่จะส่งผลต่อพัฒนาการด้านอื่น เช่น ด้านอารมณ์โดยอาจทำให้บุคคลนั้นเป็นคนที่มีความวิตกกังวล โมโหง่าย นอกจากนั้น ยังเป็นผลต่อพัฒนาการทางสังคม และพัฒนาการทางสติปัญญาต่อไปอีกด้วย สามารถทำนายพัฒนาการได้โดยดูในเด็กเล็กกว่ามีพัฒนาการเป็นอย่างไร และ โตขึ้นจะมีแนวโน้มเป็นอย่างไร เป็นต้น

7) พัฒนาการส่วนต่างๆ ที่เกิดขึ้นของร่างกายมีอัตราในการพัฒนาไม่เท่ากันร่างกาย ของคนเรานั้นแม้ว่าจะมีพัฒนาการหลายด้านเกิดขึ้นพร้อมๆ กันก็ตาม การพัฒนาส่วนต่างๆ ของร่างกายก็ยังมีอัตราไม่เท่ากัน เช่น เท้า มือ จมูก จะมีพัฒนาการเต็มที่เมื่อเข้าสู่วัยรุ่น ขณะที่ บางส่วนของใบหน้าและไหล่จะพัฒนาไปอย่างช้าๆ การคิด คำนึง การสร้างโมโนภาพจะเจริญอย่างรวดเร็วในวัยรุ่นตอนต้น หรือมือ เท้า ระบายย่อยอาหารจะเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วในวัยรุ่น

8) พัฒนาการของเด็กแต่ละวัยจะมีลักษณะเฉพาะ หมายความว่า เด็กแต่ละวัยย่อม มีลักษณะของพฤติกรรมแตกต่างกัน พฤติกรรมบางอย่างในวัยหนึ่งอาจไม่เป็นปัญหา แต่ถ้าพฤติกรรม นั้นเกิดขึ้นในวัยอื่นก็อาจเป็นพฤติกรรมที่เป็นปัญหา เช่น พฤติกรรมของการย่นถามซ้ำแล้วซ้ำอีก พฤติกรรมนี้ถ้าเกิดในระยะเด็กปฐมวัยถือเป็นพฤติกรรมที่ปกติแต่ถ้าพฤติกรรมนี้เกิดขึ้นในเด็กวัยรุ่นก็ ถือว่าพฤติกรรมนี้เป็นปัญหา หรือพฤติกรรมของการกระโดดโลดเต้นบนเก้าอี้ถ้าเกิดขึ้นในวัยเด็กก็ถือ ว่าเป็นพฤติกรรมที่ปกติแต่ถ้าเกิดขึ้นในวัยรุ่นก็ถือว่าเป็นปัญหา จากตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่า เด็กในแต่ละวัยจะมีพฤติกรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะวัยของวัยนั้นๆ การศึกษาในเรื่องนี้จะทำให้เข้าใจพฤติกรรม ของเด็กได้ดียิ่งขึ้น

9) พัฒนาการของมนุษย์มีความแตกต่างกัน ถึงแม้ว่าแบบแผนของพัฒนาการมนุษย์ จะมีความคล้ายคลึงกันและดำเนินรอยตามแบบแผนเดียวกันก็ตาม พัฒนาการของเด็กยังมีความแตกต่างกัน ทำให้เด็กทุกคนจะไม่พัฒนาไปถึงจุดเดียวกันเมื่อมีอายุเท่ากัน ทั้งนี้เพราะอิทธิพลของ สิ่งแวดล้อมที่เด็กได้รับ พัฒนาการของเด็กที่ต่างกัน มักจะเป็นด้านร่างกาย สติปัญญา และบุคลิกภาพ นอกจากนี้ความแตกต่างด้านเพศและเชื้อชาติก็มีผล ทำให้พัฒนาการด้านร่างกาย และจิตใจของเด็ก ต่างกันอีกด้วย แต่ทั้งนี้สิ่งแวดล้อมนั้นจะมีผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงลักษณะของบุคคลมากที่สุด ในช่วงที่กำลังมีการเจริญเติบโต และจะมีผลกระทบน้อยที่สุดในช่วงที่ไม่ค่อยมีการเติบโต (นันทิยา น้อยจันทร์, 2548)

ดังนั้นการพัฒนาการเด็กปฐมวัยจึงเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวเด็กอย่างต่อเนื่อง มาตั้งแต่ปฏิสนธิจนเข้าสู่ช่วงอายุ 3-6 ปีซึ่งมีลักษณะพิเศษกว่าพัฒนาในช่วงอื่นๆ เนื่องจากการ เปลี่ยนแปลงในหลายๆ ด้าน ทั้งทางคุณภาพและปริมาณจะเกิดขึ้นอย่างผสมผสานในช่วงเวลา เดียวกันและสามารถสังเกตเห็นลักษณะการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมที่แสดงออกได้อย่างชัดเจน อีกทั้งพัฒนาการเป็นกระบวนการที่มีการประสานงานกันพร้อมกันไปทั้งหมดทั้งร่างกายและจิตใจ คือ การเติบโตทางร่างกาย และพัฒนาการทางอารมณ์และสติปัญญานั้นจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอย่างใกล้ชิด เพราะฉะนั้นในการศึกษาพัฒนาการเด็กเป็นสิ่งที่จะต้องพิจารณาอย่างมาก ในการเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กจึงต้องศึกษาทั้งหมด มิใช่แยกเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง เพราะความเข้าใจในพัฒนาการจะ

ช่วยให้สามารถสังเกต อบรมเลี้ยงดู และส่งเสริมพัฒนาการและประสบการณ์ต่างๆ ให้กับเด็กได้โดยตรงกับระดับความสามารถของเด็กแต่ละคน

จากข้อความดังกล่าวความสำคัญของการพัฒนาเด็กปฐมวัย คือ การเข้าใจวิถีชีวิตในวัยเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงอายุ 6 ปี ซึ่งจะมีการพัฒนาที่มีกระบวนการต่อเนื่อง มีลำดับขั้นตอนของพัฒนาการ ดังนั้นการศึกษาพัฒนาการเด็กจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะความเข้าใจในพัฒนาการเด็กจะช่วยให้ ดูแล อบรมเลี้ยงดู ตลอดจนส่งเสริมพัฒนาการและจัดประสบการณ์ต่างๆ ให้กับเด็กได้โดยตรงกับระดับความสามารถของเด็กแต่ละคนอย่างเหมาะสม

การพัฒนาเด็กปฐมวัย

การพัฒนาเด็กปฐมวัย ตามพระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562 มีความหมายว่าเป็นการดูแล การพัฒนา และการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย หญิงตั้งครรภ์ หรือผู้ดูแลเด็ก ปฐมวัย การพัฒนาเด็กปฐมวัย ตามพระราชบัญญัตินี้ มีวัตถุประสงค์ให้มารดาได้รับการดูแลในระหว่าง ตั้งครรภ์เพื่อให้บุตรที่อยู่ในครรภ์มีสุขภาพและพัฒนาการที่ดี ให้เด็กปฐมวัยอยู่รอดปลอดภัยและ ได้รับความคุ้มครองให้พ้นจากการล่วงละเมิดไม่ว่าในทางใด ให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการที่ดีรอบด้านทั้ง ทางร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย เพื่อให้ เกิดทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถเรียนรู้อย่างสอดคล้องกับหลักการพัฒนาศักยภาพ ของแต่ละบุคคลและความต้องการจำเป็นพิเศษ สร้างคุณลักษณะให้เด็กปฐมวัยมีอุปนิสัยใฝ่ดี มีคุณธรรม มีวินัย ใฝ่รู้ มีความคิดสร้างสรรค์ และสามารถชื่นชมสุนทรีย์และวัฒนธรรมที่หลากหลายได้ บ่มเพาะเจตคติ ของเด็กปฐมวัยให้ เคารพคุณค่าของบุคคลอื่น มีจิตวิญญาณของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเสมอภาค และมีจิตสำนึกในความเป็น พลเมืองไทยและพลโลก ให้ผู้ดูแลเด็กปฐมวัยได้รับความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีในการพัฒนาเด็กปฐมวัย บิดา มารดา และผู้ปกครองมีหน้าที่จัดให้เด็กปฐมวัยซึ่งอยู่ในความดูแลได้รับการพัฒนาตามแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการ พัฒนาเด็กปฐมวัย การจัดการเรียนรู้ของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยต้อง เป็นไปเพื่อเตรียมความพร้อมของเด็กปฐมวัย แต่ต้องไม่เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการแข่งขัน ระหว่างเด็กปฐมวัย (ราชกิจจานุเบกษา, 2562)

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การพัฒนาเด็กปฐมวัยถือเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศ และเป็นปัจจัย สำคัญที่จะนำไปสู่ การเจริญเติบโตของประเทศในอนาคต ทั้งนี้ การพัฒนาต้องเริ่มต้นจากคุณภาพของเด็กในปัจจุบัน โดยพ่อแม่ ผู้ปกครองควรตระหนักถึงความสำคัญและดูแลเอาใจใส่ในการอบรมเลี้ยงดูลูกในช่วงวัยดังกล่าว ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud, 1949) นักจิตวิเคราะห์ได้ชี้ให้เห็นว่าวัยเริ่มต้นของชีวิตมนุษย์คือระยะ 5 ปีแรกของ คนเรา ประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้รับในตอนต้นๆ ของชีวิตจะมีอิทธิพลต่อชีวิตของคนเราตลอดจนถึงวาระสุดท้าย เขา เชื่อว่าการอบรมเลี้ยงดูในระยะ ปฐมวัยนั้นจะมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กในอนาคต อิริคสัน (Erikson, 1967) กล่าวว่า วัยทารกตอนปลาย เป็นช่วงที่บุคคลเรียนรู้เจตคติของความมั่นใจหรือไม่มั่นใจ ซึ่งขึ้นอยู่กับเวลาที่พ่อแม่ให้สิ่งที่เด็กต้องการ สำหรับอาหาร การเอาใจใส่ และความรักอย่างชื่นชม เจตคติเหล่านี้ซึ่งเด็กมีอยู่จะคงอยู่มาก หรือตลอดชีวิตและสามารถสร้างความรู้ความเข้าใจของคนทั่วไปและสถานการณ์ของบุคคลได้ ทฤษฎีที่สำคัญใน หลายทฤษฎี กล่าวคือ พัฒนาการ และประสบการณ์ในช่วงแรกของชีวิตจะมีผลต่อการกำหนดโครงสร้างการพัฒนา ทางสมองของเด็ก โดยทางเดินประสาทรับสัมผัส (sensory pathway) ทั้งด้านการมองเห็นและการได้ยิน จะได้รับการ พัฒนาเป็นลำดับแรก ตามมาด้วยการพัฒนาทักษะทางด้านภาษาและการเรียนรู้ ซึ่งจะมีการเจริญเติบโตสูงสุด ในช่วงปีแรกของชีวิต และเป็นรากฐานสำหรับการเรียนรู้ พฤติกรรม และสุขภาพ ในอนาคต ดังนั้น ช่วงปฐมวัยจึง เป็นช่วงที่สำคัญที่สุดของชีวิต เพราะเป็นช่วงที่พัฒนาการด้านต่างๆ เจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา ภาษา จริยธรรม ความคิดสร้างสรรค์ และทักษะทางสังคม ดังนั้น การพัฒนาเด็กปฐมวัยจึงต้องพัฒนา อย่างเป็นองค์รวม โดยต้องคำนึงถึงความสมดุลและครอบคลุมพัฒนาการของเด็กให้ครบทุกด้าน ในการดูแลพัฒนา เด็ก ต้องไม่เน้นด้านใดด้านหนึ่งจนละเลยอีกด้านหนึ่งไป ซึ่งในแต่ละด้านของพัฒนาการ จะมีองค์ประกอบต่างๆ ที่จะ ส่งเสริมให้เด็กเจริญเติบโตและมีพัฒนาการสมวัยอย่างเป็นลำดับขั้นตอนคำนึงถึงความเหมาะสมกับวัยหรืออายุของ เด็ก ความเหมาะสมของเด็กแต่ละคน และความเหมาะสมกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ครอบครัว และชุมชน ที่เด็กอาศัยอยู่

จากข้อความข้างต้น การพัฒนาเด็กปฐมวัยควรพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม ครอบคลุมพัฒนาการครบทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยคำนึงถึงวิธีการที่เหมาะสมตามลำดับขั้นพัฒนาการและวัยของเด็ก บริบททางสังคมและวัฒนธรรม ครอบครัวและชุมชน ที่เด็กอาศัยอยู่ มีการจัดกิจกรรมให้เด็กมีส่วนร่วม ลงมือกระทำ เพื่อให้เด็กมีเจตคติที่ดีต่อประสบการณ์ เกิดทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย เป็นการจัดกิจกรรมในลักษณะบูรณาการผ่าน การเล่น การลงมือกระทำจากประสบการณ์ตรงอย่างหลากหลาย เกิดความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งเกิดการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ไม่จัดเป็น รายวิชา หลักการจัดประสบการณ์เน้นเด็กเป็นสำคัญ มีการประเมินพัฒนาการเป็นกระบวนการ ต่อเนื่องเป็นระยะ เป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ ให้พ่อแม่ ครอบครัว ชุมชน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก แนวทางในการจัดประสบการณ์ควรจัดให้สอดคล้องกับแบบการเรียนรู้ ของเด็ก เด็กได้ลงมือกระทำผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้เคลื่อนไหว สำรวจ สังเกต สืบค้น ทดลอง เล่น และคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น สื่อและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2560)

การพัฒนาเด็กปฐมวัยตามหลักท้าวานา 4

ความหมายของหลักท้าวานา 4

ท้าวานา หมายถึง การทำให้เป็นใหม่ขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์(ป.อ.ปยุตโต), 2564) ซึ่งการพัฒนามีอยู่ 4 ประเภท คือ กายท้าวานา คือ การเจริญกาย พัฒนากาย การฝึกอบรม ให้รู้จักติดต่อเกี่ยวกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์หก และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ ไม่เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้อกุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์ กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สีสท้าวานา คือ การเจริญศีล พัฒนากายประพฤติ การฝึกกอบรมศีล การปฏิบัติตนให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย การอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้ด้วยดีเกื้อกูลแก่กัน จิตท้าวานา คือ การเจริญจิต การพัฒนาจิต การฝึกกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีการเมตตา มีฉันทะ ขยันหมั่นเพียรอดทน มีสมาธิและมีความสดชื่นเบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น ปัญญาท้าวานา คือ การเจริญปัญญา การพัฒนาปัญญา การฝึกกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทัน เห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา การพัฒนามนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนานั้นต้องพัฒนาร่วมกันหลายอย่างเช่น การพัฒนากาย การพัฒนาศีล การพัฒนาจิต การพัฒนาปัญญา เขาด้วยกันจึงเป็นการพัฒนาที่ครอบคลุมรอบด้าน

การพัฒนาเด็กปฐมวัยตามหลักท้าวานา 4

การพัฒนาเด็กปฐมวัย เป็นการดูแล การพัฒนา เลี้ยงดู และการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย ให้มีพัฒนาการที่รอบด้าน ทั้งทางร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สติปัญญา และมีทักษะด้านสังคม ตลอดจนมีคุณลักษณะที่ดีในมิติต่างๆ ซึ่งจะสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่เรียกว่า หลักท้าวานา 4 ซึ่งเป็นหลักสำหรับพัฒนาชีวิตให้เกิดความเจริญงอกงาม ครอบคลุมรอบด้าน ดังนั้นแล้ว ท้าวานา 4 จึงเป็นอีกหลักธรรมหนึ่งที่จะสามารถนำมาบูรณาการเข้ากับการจัดประสบการณ์หรือการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย เพราะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยจะลักษณะเป็นการเรียนรู้ แบบเรียนปนเล่น ผ่านการลงมือกระทำหรือปฏิบัติ การที่เด็กจะเกิดการเรียนรู้ใดเด็กต้องมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนและประสบการณ์ทางสังคม ความคิด ความรู้ ของเด็กจึงต้องอาศัยฐานความคิด เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตจริงของเด็ก ประสบการณ์ที่มีอยู่เดิมเมื่อได้รับการสนับสนุนให้ทำกิจกรรม ที่หลากหลายและเป็นกระบวนการ เป็นขั้นตอนก็จะเกิดการขยายความคิด สร้างความรู้ โดยความรู้ใหม่และความรู้เดิม มีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามหลักท้าวานา 4 มีรายละเอียดดังนี้

1) การพัฒนาเด็กปฐมวัยกับหลักกายท้าวานา

การพัฒนาด้านร่างกาย คือการส่งเสริม การดูแลการฝึกให้เด็ก สามารถทรงตัวในอิริยาบถต่างๆ และการเคลื่อนไหวเคลื่อนที่ไปโดยการใช้อ้อมเนื้อมัดใหญ่ เช่น การนั่ง ยืน เดิน วิ่ง กระโดด เป็นต้น การใช้ประสาทสัมผัสรับรู้และการใช้ตาและมือประสานกันในการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การหยิบจับของ การขีดเขียน ปั่น ประดิษฐ์ การพัฒนาทางด้านร่างกายมีผลต่อการเปลี่ยนแปลง ในทางที่ดีขึ้นของร่างกายทั้งทางด้านโครงสร้าง ได้แก่ การพัฒนาในด้านน้ำหนัก ส่วนสูง สัดส่วนที่เพิ่มมากขึ้น กระดูก กล้ามเนื้อ ไยประสาท สมอมีขนาดเพิ่มขึ้น พัฒนาความสามารถ ในการเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกาย การพัฒนาควบคุมกล้ามเนื้อระบบประสาทและอวัยวะให้ทำงานได้ อย่างมีประสิทธิภาพ และการมีสุขภาพอนามัยที่ดี รวมไปถึงการพัฒนาประสาทสัมผัสทั้งห้า เพื่อให้เด็กมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่เป็นกายภาพหรือทางวัตถุให้ถูกต้องดีงาม มีสุขภาพร่างกายให้แข็งแรงสมบูรณ์ มีสุขภาพลักษณะที่ดี ผ่านการจัดประสบการณ์หรือจัดกิจกรรมหลัก กิจกรรมเสริม และกิจกรรมประจำวัน ที่หลากหลาย และเหมาะสมกับวัยโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2) การพัฒนาเด็กปฐมวัยกับหลักศีลภาวนา

ศีล คือ ข้อปฏิบัติตนขั้นพื้นฐาน เพื่อควบคุมความประพฤติทางกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงามมีความปกติสุข ซึ่งทำให้เกิดความสงบสุข และไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกันในสังคม การพัฒนาเด็กปฐมวัยกับหลักศีลภาวนา จึงถือได้ว่าเป็นการพัฒนาให้เด็กสามารถสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น ให้มีทักษะการปรับตัวในสังคม เป็นพัฒนาความสามารถในการแสดงพฤติกรรมต่อบุคคลอื่น และสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับแบบแผนที่สังคมยอมรับได้ พัฒนาการทางสังคมเป็นการเรียนรู้ทักษะในการปฏิสัมพันธ์สลับซับซ้อน เด็กที่ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมอย่างเหมาะสม จะสามารถทำหน้าที่ตามบทบาทของตน ร่วมมือกับผู้อื่น มีความรับผิดชอบ มีความเป็นตัวของตัวเอง และรู้จักเทศะ มีมารยาทใน การอยู่ร่วมกับผู้อื่น เลือกใช้คำพูดที่เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ เข้าใจในสถานการณ์ อารมณ์ และความรู้สึกของผู้อื่น ตลอดจนมีความสามารถในการแก้ปัญหาต่างๆ พัฒนาการทางสังคมจึงเป็นการพัฒนาความสามารถในการแสดงพฤติกรรมของบุคคล โดยการจัดประสบการณ์ผ่านกิจกรรมหลัก กิจกรรมเสริม และกิจวัตรประจำวันต่างๆ ให้ได้ปฏิบัติด้วยตนเอง ให้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดูแลธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การปฏิบัติตามวัฒนธรรมท้องถิ่นและความเป็นไทย การมีปฏิสัมพันธ์ มีส่วนร่วม และบทบาทสมาชิกของสังคม การเล่น และทำงานร่วมกับผู้อื่น การมีส่วนร่วมและรู้จักวิธีแก้ปัญหาความขัดแย้ง การยอมรับในความเหมือนและความแตกต่างระหว่างบุคคล

3) การพัฒนาเด็กปฐมวัยกับหลักจิตตภาวนา

การพัฒนาเด็กปฐมวัยกับหลักจิตตภาวนา คือการพัฒนาด้านอารมณ์- จิตใจ ให้ความสามารถในการแยกแยะความลึกซึ้ง และการควบคุม แสดงออกของอารมณ์อย่างเหมาะสม เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ ตลอดจนการสร้างความรู้สึกที่ดีและนับถือต่อตนเอง (Self-Exteem) ความรักและความอบอุ่นของครอบครัว ตลอดจนการได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสมเป็น พื้นฐานสำคัญต่อพัฒนาการด้านอารมณ์- จิตใจ ของเด็กปฐมวัยที่จะทำให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง ไว้วางใจในผู้อื่น เห็นคุณค่าของตนเอง มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองมีคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงามสมวัย รวมถึงการควบคุมและแสดงออกทางอารมณ์อย่างเหมาะสม การพัฒนาด้านอารมณ์ - จิตใจ ครอบครัว และผู้ดูแลเด็กควรจัดประสบการณ์สำคัญหรือจัดกิจกรรมหลัก กิจกรรมเสริมและกิจวัตรประจำวัน เป็นการส่งเสริมพัฒนาการ ควบคุมกบอบรมเลี้ยงดูและสนับสนุน ส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกของตนเองที่เหมาะสมกับวัย มีความสุข ร่าเริง แจ่มใส เห็นใจผู้อื่น ได้พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม สุนทรียภาพ ความรู้สึกที่ดี ต่อตนเอง และความเชื่อมั่นในตนเอง ด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การฟังเพลง การร้องเพลง การเล่นเกมบทบาทสมมติ และการทำกิจกรรมศิลปะต่างๆ ตามความสนใจ การเล่นร่วมกับผู้อื่น การปฏิบัติตนตามศาสนาที่นับถือ

4) การพัฒนาเด็กปฐมวัยกับหลักปัญญาภาวนา

พัฒนาทางสติปัญญาของเด็กปฐมวัย เป็นการเปลี่ยนแปลงความสามารถทางสมองที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว และความสัมพันธ์ระหว่างตนเองและสิ่งแวดล้อม ทำให้สามารถปรับตัวและเพิ่มทักษะใหม่ เพิ่มขึ้น

ทั้งนี้ระยะปฐมวัยเป็นระยะที่สมองมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว เรียนรู้ผ่านการใช้ประสาทสัมผัส ต่างๆ และมีธรรมชาติหรือความต้องการอยากรู้ อยากเห็น อยากเข้าใจสิ่งต่างๆ รอบตัว ดังนั้นการจัดประสบการณ์ ที่การส่งเสริมให้ เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าอย่างกว้างขวางกับสิ่งเร้าที่หลากหลาย และจัดประสบการณ์ที่ตรงกับระดับความสนใจและความสามารถ ตลอดจนท้าทายและนำไปสู่การคิดในระดับที่สูงขึ้น จะช่วยให้พัฒนาการทาง สติปัญญาของเด็กเป็นไปได้อย่างขึ้น ดังนั้นการสนับสนุนให้เด็กได้รับรู้และเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวผ่านการมี ปฏิสัมพันธ์กับ สิ่งแวดล้อม บุคคล และสื่อต่างๆ ด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นการเปิดโอกาสให้ เด็กพัฒนาการใช้ภาษา จินตนาการความคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา การคิดเชิงเหตุผล การคิดรวบยอด เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ รอบตัว และมีความคิดรวบยอดทางคณิตศาสตร์ที่เป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ เหล่านี้เป็น ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาของเด็กปฐมวัย

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามหลักทฤษฎี 4 เป็นการส่งเสริม อบรมเลี้ยงดู ฝึกให้เด็กมีพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา ที่ดีเหมาะสมกับวัย โดยการนำหลักทฤษฎี 4 คือ ทฤษฎี 4 ด้าน จิตตทฤษฎี และปัญญาทฤษฎี มาบูรณาการผ่านการจัดประสบการณ์สำคัญ การจัดกิจกรรมหลัก กิจกรรมเสริม กิจกรรมประจำวัน ตลอดจนถึงกิจกรรมอื่น ๆ ที่หลากหลาย ซึ่งสามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

สรุป

การพัฒนาเด็กปฐมวัยตามหลักทฤษฎี 4 เป็นการพัฒนา อบรม เลี้ยงดู ผ่านการจัดประสบการณ์หรือจัดกิจกรรมให้เด็กรู้จักใช้ประสาทสัมผัสทั้งหก คือ ตา หู ฟัง กายสัมผัส ลิ้นรับรส จมูกดมกลิ่น จิตรับรู้ ความรู้สึกอารมณ์ ให้ถูกต้อง เหมาะสมกับวัย เหมาะสมกับสถานการณ์ และใช้ประสาทสัมผัสทั้งหกให้เกิดประโยชน์ ไม่ให้หยุดชะงัก แคร่ระดับความรู้สึกชอบ ไม่ชอบเท่านั้น ทั้งนี้เด็กทุกคนจะมี สัญชาตญาณ ความมีตัวตน เริ่มยึดว่าทุกอย่างมีตัวตน พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือผู้ดูแลเด็ก ต้องนำเสนอโลกแห่งความเป็นจริงให้เด็กรู้ที่ละนิด โดยเริ่มจากเรื่องใกล้ตัว เพื่อให้เด็กซึมซับและมีประสบการณ์ตรงว่า ทุกอย่างมันมีธรรมชาติที่แท้จริง อีกอย่างพฤติกรรมของผู้ใหญ่ที่ดูแลเด็กก็เป็น สิ่งแวดล้อมสำคัญที่เด็กจะเลียนแบบพฤติกรรมและความรู้สึก โดยเด็กจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดก็ต่อเมื่อ มีความรู้สึกดีผ่อนคลาย มีความสุข และรู้สึกสนุกสนาน ที่จะได้เรียนรู้และสอดคล้องกับความต้องการหรือเป็นเรื่องที่มีความหมายต่อเด็ก ทั้งนี้รูปแบบการเรียนรู้ ควรมีลักษณะเป็นการเรียนรู้อย่างบูรณาการ และสามารถนำประสบการณ์นั้นมาใช้ในชีวิตจริงได้ โดยให้ความสำคัญต่อ กระบวนการทำงานมากกว่าผลงานของเด็กและหาวิธีการให้เด็กรับผิดชอบของตนเองจนประสบความสำเร็จได้ด้วยตนเอง สร้างความเคยชินที่ติงาม (ศีล) ในวิถีชีวิตประจำวัน การมีศีลเป็นฐานรากที่จะบ่มเพาะความดีงามทั้งหลายให้เกิดขึ้น ซึ่งต้องบ่มเพาะตั้งแต่เด็กเล็ก โดยอาศัยกระบวนการที่ไม่หย่อนและตรงไป แต่มีความสม่ำเสมอ ด้วยการทำให้เป็นต้นแบบที่ดีมีความชัดเจน ชี้ชวนให้เด็กลงมือทำโดยมีผู้ใหญ่ทำไปพร้อมกัน ด้วยจิตใจที่เบิกบานมีความสุข เป็นประจำสม่ำเสมอ มั่นคง ไม่ขึ้นลงตามอารมณ์ และมีความเห็นชอบ (สัมมาทิฐิ) ต่อการทำหน้าที่เลี้ยงดูอบรมให้การศึกษาแก่เด็ก โดยใช้งานนั้นเป็นฐานแห่งการปฏิบัติธรรม (ทฤษฎี) ด้วยจิตมีสติรู้ตื่น และเบิกบาน ไม่ขุ่นมัว ไม่เพ่งโทษ แต่ประกอบด้วยเมตตากรุณา มีสติเป็นสมาธิอยู่กับงานในทุกกิจกรรมในชีวิตประจำวันพร้อมเฝ้าสังเกตเด็ก และตระหนักรู้ตัวว่า มีเด็กที่คอยเลียนแบบและซึมซับพฤติกรรมของผู้ใหญ่ที่อยู่ใกล้เสมอ การทำทุกอย่างด้วยจิต ที่รู้ตื่นและเบิกบาน ทั้งก่อนทำ ระหว่างทำ และหลังทำ บวกกับการมีความรู้ประสบการณ์ว่าทำอย่างไร ถึงจะพัฒนาให้มีความเรียบร้อยดีงาม ก่อความสุขให้ทั้งตัวเองและผู้อยู่ใกล้

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2553** (ฉบับที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สยามสปอร์ต ซินดิเคท.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.(2560). **คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560** สำหรับเด็ก 3 - 6 ปี. พิมพ์ครั้งที่ 1.กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตร แห่งประเทศไทย .
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560**. พิมพ์ ครี ง ที่ 1 . กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- จินดา น้าเจริญ และอภิญา มนูญศิลป์ (2562). **ครูปฐมวัยกับการพัฒนาเด็กตามศาสตร์พระราชารวารสารวิชาการ ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม**.
- นันทิยา น้อยจันทร์. (2548). **พัฒนาการเด็กปฐมวัย**. นครปฐม: นิตินัย จำกัด.
- พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตโต). (2546). **จากใจในบ้านสู่ความเกษมศานต์ทั่วสังคม**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเซนจูรีจำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตโต).(2564). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร:บริษัทธรรมสภา บ้านสื่อ จำกัด.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2562). **พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562**. หน้า 5 เล่ม 136 ตอนที่ 56 ก 30 เมษายน 2562.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์(ป.อ.ปยุตโต).(2564). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม** . กรุงเทพมหานคร:บริษัทธรรมสภา บ้านสื่อ จำกัด.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2560). **หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.